Sprawozdanie z czynności Towarzystwa Kółek rolniczych

przedłożone przez Zarząd główny

na Walnem Zgromadzeniu Towarzystwa w Krakowie dnia 1 Lipca 1885 r.

Lwów
Nakładem Zarządu głównego Towarzystwa Kółek rolniczych
1885

Zarząd główny ma zaszczyt przedłożyć następujące sprawozdanie z czynności Towarzystwa:

Do wykazanych już dawniej po koniec roku 1883 a w myśl statutu i instrukcyi w liczbie 116 zawiązanych Kółek rolniczych, przybyło w roku 1884 Kółek 150, w roku bieżącym do 31 Maja 41, razem więc powstało 307 Kółek w 65 powiatach. Z tych ma siedzibę 243 Kółek w gminach wiejskich, 64 w gminach miejskich.

Niektóre Kółka rolnicze obejmują członków nietylko w siedzibie Kółka się znajdujących, lecz także i członków z sąsiednich gmin, tak, że 307 Kółek rolniczych reprezentuje 421 gmin w całym kraju.

Członkami zwyczajnymi Kółek rolniczych, są przeważnie rolnicy-włościanie, rolnicy-mieszczanie, i rolnicy-rękodzielnicy. Dalej zapisani są na członków prawie wszędzie księża Proboszczowie i Wikaryusze, także Dziekani i Wicedziekani. Wszędzie, z małymi wyjątkami, kierownicy szkół i nauczyciele. Dość często, właściciele większych posiadłości, dzierżawcy lub rządcy dóbr, niemniej urzędnicy publiczni i prywatni. Wreszcie należą do Kółek osoby innych zajęć, jakoto: lekarze, notaryusze, adwokaci, pocztmistrzowie i t. p. Naczelnicy gmin, ich zastępcy i radni są zwykle członkami Kółek. W niektórych zaś Kółkach i kobiety zapisane są na

członków zwyczajnych. W wielu Kółkach członkowie są członkami wspierającymi, a ci wnoszą wyższe wkładki i czynnie dopomagają Zarządom miejscowym do rozwoju Kółek. W tej mierze pierwsze miejsce zajmują czynni Delegaci naszego Towarzystwa.

Liczbę członków wykazały Kółka rolnicze w ostatnich sprawozdaniach do Maja b. r. przedłożonych ogółem na 10.204.

Sprawami każdego Kółka kieruje Zarząd jego miejscowy. W Zarządach miejscowych 270 Kółek zasiadają jako:

a) przewodniczący: księża w liczbie 96, właściciele większych posiadłości 32, nauczyciele 23, rolnicy z mniejszych posiadłości 64 i osoby innych zajęć 55;

b) zastępcy przewodniczących: księża w liczbie 36, właściciele większych posiadłości 5, nauczyciele 18, rolnicy z mniejszych posiadłości 148, osoby innych zajęć 63;

c) sekretarze: księża w liczbie 10, właściciele większych posiadłości 3, nauczyciele 132, rolnicy z mniejszych posiadłości 72, osoby innych zajęć 53;

d) członkowie Zarządu (w liczbie dwóch): księża 9, nauczyciele 9, rolnicy z mniejszych posiadłości 435, osoby innych zajęć 71.

Zebrania członków Kółek rolniczych w myśl instrukcyi Zarządu głównego, odbywały się zwykle co niedzielę i inne dnie świąteczne po nabożeństwie. Miejscem zebrania były, własny lokal i izby gminne lub szkolne (za zezwoleniem władz szkolnych). Gdzie niegdzie odbywały się zebrania na plebanii, we dworze lub mieszkaniach członków, a nigdy w szynkowni. Pewne

Kółka miały zebrania co drugą niedzielę, niektóre co miesiąc, mała zaś część rzadziej. W wielu Kółkach zaprowadzono ten zwyczaj, iż członkowie przyprowadzają na zebrania doroślejszych synów, dla przysłuchania się poważnym naradom i nauczenia się nie jednej pożytecznej rzeczy; a dość często doroślejsza młodzież na zebraniach Kółek, czyta na głos wybrane książki. Gdzie niegdzie przybywają na zebrania i kobiety, zwłaszcza gdy ma być mowa o polepszeniu i podniesieniu gospodarstwa domowego. Wreszcie dozwalają Kółka przybywać na zebrania i niečłonkom jako gościom, którzy następnie sami proszą o przyjęcie do Kółka.

Przedmiotem obrad były tylko sprawy wskazane w statucie i instrukcyi Kółek rolniczych, a prawie w każdem Kółku miało miejsce wspólne czytanie poleconych pism i książek. Prawie zawsze były narady nad polepszeniem bytu czyto w gospodarstwie rolnem, czy też w przemyśle rolnym i domowym albo w rzemiośle, któremu się członkowie Kółka a nawet ogół gminy oddaje.

W wielu Kółkach miano pouczające wykłady i odczyty, prawie o wszelkich kwestyach tyczących się gospodarstwa rolników i rękodzielników lub przemysłowców. Obszerny wykaz tych pouczających wykładów i odczytów, z pojedynczych sprawozdań zestawiony, obejmą roczniki Towarzystwa — które zamierza Zarząd główny osobno wydać — i dostarczy cennych tematów do rozpraw w wielu Kółkach.

Wielkiego znaczenia są także wprowadzone przez Zarząd główny, lustracye gospodarcze w Kółkach rolniczych. Lustracye te, połączone z przeglądem pojedynczych gospodarstw włościańskich, a które już dokonane zostały przez nauczycieli rolnictwa, miały na celu

dokładne zbadanie na miejscu warunków gospodarstwa włościan, omówienie z nimi ważniejszych spraw tyczących się ich gospodarstwa i podanie im rad, w jaki sposób najłatwiejszy i najtańszy osiągnąć można większe korzyści z ulepszeniem gospodarstwa rolnego i podniesieniem przemysłu miejscowego.

Zarząd główny otrzymał od Wysokiego c. k. Ministerstwa rolnictwa najpierw kwotę 665 zł. 14 ct., następnie kwotę 500 zł. na te lustracye gospodarskie. Wedle osobnego (udzielonego już Kółkom) sprawozdania Zarządu głównego, przeprowadzone zostały po koniec roku 1884, lustracye w 34 Kółkach powiatu bocheńskiego, jasielskiego, krośnieńskiego, lwowskiego, mościckiego, skałackiego, tarnowskiego, jarosławskiego, łańcuckiego, kałuskiego i stanisławowskiego. W roku bieżącym zarządził Zarząd główny lustracye w powiatach bobreckim, husiatyńskim, kolbuszowskim, mościckim, niskim, nowosandeckim i trembowelskim, przemyskim, rzeszowskim, tarnobrzeskim, tarnopolskim, w 47 Kółkach, a mianowicie tych, które w swoim czasie zgłosiły się o przeprowadzenie w nich lustracyi gospodarstw.

Skutek wykładów rolniczych i lustracyj gospodarskich zapowiada się bardzo pomyślnie, gdyż wedle sprawozdań z wielu Kółek otrzymanych, rolnicy wprowadzili już i wprowadzają coraz więcej doradzone im zmiany i ulepszenia w swojem gospodarstwie, a mianowicie w szczególności, zastępują wyrodzone zboże nowem nasieniem, starają się o stosowne narzędzia rolnicze, zaprowadzają ulepszone gnojarnie i zastosowują do uprawy sztuczne nawozy, osuszają i drenują grunta, poprawiają utrzymanie inwentarza, tudzież podnoszą specyalne gałęzie gospodarstwa, szczególnie nadające się do miejscowych stosunków, jakoto: uprawę lnu lub

chmielu, sadownictwo, ogrodnictwo i pszczelnictwo, tudzież chów drobiu, co w rezultacie przyczyni się niewątpliwie do zwiększenia przynajmniej w dwójnasób dochodów z gospodarstwa rolnego.

Co się tyczy uprawy lnu, nadmienić jeszcze wypada, iż lustrator Jan Górski, przez komitet galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego w porozumieniu z Zarządem głównym od roku 1884 wysełany do tych gmin, w których gospodarze szczególnie zajmują się uprawą lnu, praktycznie pouczał i poucza w Kółkach rolniczych o ulepszonej uprawie i wyprawie lnu, metodą belgijską, udzielając szczegółowych wskazówek, jak postępować należy, aby uprawa lnu przyniosła namacalne korzyści.

Z zawiązaniem każdego Kółka, łączył zawsze Zarząd główny założenie własnej czytelni Kółka.

W czytelniach tych, w niektórych Kółkach posiadających własny lokal, utrzymywane są biblioteczki.

Kółka rolnicze wykazały w swoich biblioteczkach 12.633 książek. Zarząd główny ofiarował do tych biblioteczek 6.342 książek polskich i ruskich.

Czytelnie Kółek utrzymywały czasopisma ludowe przeważnie przez Kółka same prenumerowane, w części pochodzące z daru Rad powiatowych, Towarzystw gospodarskich i rolniczych, Towarzystw oświaty ludowej, Towarzystw zaliczkowych i osób prywatnych. 225 Kółek wykazały następujące czasopisma: 1) „Niedzielę“ w 193 czytelniach; 2) „Wieniec“ i „Pszczółkę“ w 117; 3) „Chatę“ i „Nowiny“ w 59; 4) „Samorząd“ i „Gminę“ w 50; 5) „Gwiazdkę Cieszyńską“ w 48; 6) inne czasopisma, jakoto: „Tygodnik rolniczy“, „Rolnik“, Bartnik postępowy“, „Przyjaciel domowy“ z „Gazetą wiejską“

i t. p., w 136 czytelniach. Razem przeto było w czytelniach Kółek 603 czasopism.

Nadmienić wypada, że niektóre Kółka zaprowadziły zwyczaj, iż biorący książki lub pisma z czytelni, obowiązani są na najbliższem zebraniu, opowiedzieć treść tego, co czytali, z czego korzystają szczególniej nieumiejący czytać, a wszyscy o tyle, że zwykle po każdem opowiadaniu wywiązuje się pouczająca pogadanka.

Kółka rolnicze w myśl statutu i szczegółowych pouczeń Zarządu głównego, starały się o uzyskanie funduszów na wspólne lub osobiste członków potrzeby. W tym celu członkowie najpierw wnosili dobrowolne wkładki w rozmaitej wysokości, w ratach miesięcznych lub tygodniowych. Wkładki te od członków zwyczajnych wynosiły przeciętnie 10 ct. na miesiąc, a od członków wspierających dochodziły 10 zł. rocznie.

Prócz tego składali się członkowie osobno na specyalne wydatki, jak zakupno maszyn i narzędzi rolniczych, nasion i zbóż, artykułów do codziennego użytku i t. p.

Korzystano również z kredytu na dogodnych warunkach w miejscowych kasach gminnych, kasach oszczędności, towarzystwach zaliczkowych i Banku krajowym. A co ważnem jest, że pożyczki te za uchwałą odnośnych Kółek użyte były na ulepszenia w gospodarstwie rolnem lub przemyśle rękodzielniczym.

Pominąć nie można tego szczegółu, że gmina Grębów udzieliła tamtejszemu Kółku subwencyi 500 zł., Kasa Oszczędności w Tarnopolu dla Kółka tamże istniejącego 50 zł., Towarzystwo Zaliczkowe w Jarosławiu dla Kółek rolniczych pow. Jarosławskiego 50 zł., Kasa Zaliczkowa w Maryampolu dla Kółka tejże miejscowości

10 zł., jak nie mniej Delegaci i Członkowie wspierający przychodzili z nadzwyczajną pomocą materyalną Kółkom rolniczym.

Wspomnąć również należy, że niektóre Kółka przystąpiły na członków Towarzystw Zaliczkowych. Są też Kółka, które zajęły się czynnie uporządkowaniem miejscowych kas pożyczkowych lub założeniem nowych kas. Niektóre Kółka przychodziły z pomocą członkom swoim przez udzielanie pożyczek bezprocentowych, dla rolników na zakupno nasienia i dla rękodzielników na zakupno materyału.

Zarząd główny szczególniejszą zwracał uwagę na zaopatrywanie Kółek rolniczych w potrzebne nasiona zbożowe, pastewne i ogrodowe. W tym względzie Zarząd z całą gotowością ułatwiał Kółkom nabycie nasion od tych zakładów, które obowiązały się dostarczyć doborowego i zdolnego do kiełkowania nasienia za pewnym opustem. Opust ten od cen katalogowych, tylko dla Kółek rolniczych przyznany, wynosił przeciętnie 15%. Prócz tego Zarząd główny z subwencyi Wysokiego Sejmu w kwocie 300 zł., przyczynił się do pokrycia kosztów zamówionych nasion dopłatą 8% do ceny zamówienia.

W ten sposób 77 Kółek rolniczych otrzymało za pośrednictwem Zarządu głównego do zasiewu wiosennego różnych nasion zbożowych, pastewnych i ogrodowych za kwotę 2.728 zł. 19 ct. Nadto ułatwił Zarząd główny 55 Kółkom nabycie nasienia doborowego lnu inflantskiego, a to za pośrednictwem c. k. gal. Towarzystwa gospodarskiego za ogólną kwotę 1.464 zł. Przyczem się nadmienia, że Kółka otrzymały zamówiony len o 5 zł. taniej na beczce.

Zarząd główny pośredniczył też w nabyciu mączki kościanej, po cenie zniżonej za kwotę 1.080 zł.

Czyniąc zadość życzeniom tych Kółek rolniczych, które podjęły się zaprowadzenia u siebie szkółek zbożowych, rozesłał Zarząd główny do nich doborowych nasion. W innych zaś Kółkach, które otrzymały od Zarządu głównego, lub same zakupiły nasiona, rozlosowano otrzymane nasiona między członków Kółka, lub też rozdzielono z zastrzeżeniem zwrotu po zbiorach w ziarnie dla udzielenia innym. Wiele z nich przekonanych o potrzebie zmiany nasienia, sprowadzało także przez swoje Zarządy i Delegatów Towarzystwa, w znacznej ilości doborowe gatunki nasion. Z czynną pomocą w tym względzie, pospieszyły niektóre Wydziały powiatowe, Towarzystwa gospodarskie i zaliczkowe. Kółka wyrażają się z wdzięcznem uznaniem za ułatwienie im w nabyciu nasion, których wydatek obficie został wynagrodzony.

Otrzymawszy zgłoszenia od Delegatów Towarzystwa i Zarządów tych Kółek rolniczych, które szczególnie zajęły się pielęgnowaniem sadownictwa, rozdzielił Zarząd główny w roku 1884 i 1885 52 Kółkom 1.000 szczepów 4 metr. drzewek owocowych i 500 dziczków.

Niektóre Kółka rolnicze użyły otrzymane w darze i nabyte przez Kółka szczepy i dziczki do założonych szkółek owocowych, inne rozlosowały lub rozdzieliły między członków.

Podnieść tu wypada czynny spółudział Tow. ogrodniczo-sadowniczo-pszczelniczego we Lwowie, które ułatwiło Zarządowi głównemu spełnienie powyższego zadania, dalej Tow. pszczelniczo-ogrodniczego, które wysłało na swój koszt instruktora do Niepołomic dla rozszerzenia sadownictwa w Nadwiślańskiej okolicy i ro-

zdało przeważnie między członków tamtejszego Kółka kilkaset dziczków i kilkanaście szczepów.

Niemałą usługę oddać może dla Kółek pow. Bialskiego, powiatowa szkółka drzew owocowych w Kozach, dla której Reprezentacya powiatu uchwaliła subwencyę na zakupno 6 tysięcy starszych dziczków i szczepów, które po wypielęgnowaniu dawane być mają między członków Kółek tamtejszego powiatu.

Ważny ten dział gospodarstwa podnosi między członkami Kółek, a za ich przykładem i u innych gospodarzy, zamiłowanie do sadownictwa.

Kółka zwracają uwagę na również ważną gałęź gospodarstwa: na pszczelnictwo. Głównem zadaniem w Kółkach jest podniesienie pasiek przez sprowadzanie ulepszonych ulów a zwłaszcza słowiańskich.

Z każdym rokiem spostrzegać się daje coraz większy postęp w Kółkach rolniczych, dążących do zaopatrywania się w ulepszone maszyny i narzędzia rolnicze. Zarząd główny niemałą oddał usługę w tej mierze Kółkom, ułatwiając im nabycie poprawnych maszyn i narzędzi rolniczych.

Dość znaczna liczba Kółek sprowadzała maszyny i narzędzia rolnicze za pośrednictwem Zarządu głównego, inne Kółka nabywały je za pośrednictwem Delegatów Tow. i Zarządów miejscowych a wreszcie są i takie Kółka, które korzystały z miejscowych wyrobów.

Kółka rolnicze zgłaszały się do Zarządu głównego najwięcej z zamówieniami na sieczkarnie, młocarnie, tryery (sortowniki), młynki do czyszczenia zboża, pługi uniwersalne i płużki do obgartywania ziemniaków. Samych sieczkarni w porze zimowej r. 1884/85 sprowadzono za pośrednictwem Zarządu głównego 20.

Przytem nadmienić wypada, że Zarząd główny wszedł w stosunki z reprezentantami fabryk krajowych, i uzyskał od nich możliwe zniżenie cen katalogowych. W ostatnich czasach weszła w stosunek z Zarządem głównym fabryka maszyn rolniczych w Bubnach pod Pragą, i ofiarowała dla Kółek rolniczych od 15—20% opustu od cen fabrycznych i dalszych 3% opustu przy zapłacie gotówką. Pewne Kółka szczególniej zalecają miejscowe wyroby w Starym Sączu Pawła Fröhlicha i Antoniego Waligóry, tudzież Urama w Dobieszynie.

Pominąć nie można szczegółu, że coraz częściej praktykuje się w Kółkach zwyczaj wypożyczania, zakupionych na wspólny rachunek maszyn rolniczych, za pewną opłatą niższą dla członków Kółka, a wyższą dla niečłonków. Uzyskana ztąd kwota jest przeznaczona na naprawę wypożyczanych maszyn.

Wreszcie czynimy wzmiankę, że dość często odbywały się w Kółkach losowania narzędzi rolniczych i naczyń domowych.

Kółka rolnicze, osobliwie od wprowadzenia u nich lustracyj gospodarskich, zwróciły szczególniejszą uwagę na potrzebę staranniejszego pielęgnowania i żywienia inwentarza żywego. Przedewszystkiem zaś czynią zabiegi celem podniesienia hodowli była rogatego, a w okolicach górskich hodowli owiec. Zarząd główny w tej mierze popierał Kółka rolnicze, starając się o zaprowadzenie subwencyonowanych stacyj buhajów. W niektórych Kółkach stacye te zostały już zaprowadzone, w niektórych zaś, wedle zawiadomienia c. k. gal. Tow. gospod. mają być w jesieni roku bieżącego nowe stacye utworzone. Zaznaczyć dalej należy, że członkowie Kółek rolniczych dość liczny wzięli udział na wystawach

przeglądowych bydła włościańskiego, urządzonych w Birczy, Jarosławiu, Lwowie, Przemyślu i Rzeszowie, a wielu z nich otrzymało nagrody za poprawne okazy inwentarza żywego. Wspomnąć także możemy, iż za radą lustratorów gospodarskich Kółka rolnicze starają się wprowadzić zalecone im zmiany w utrzymaniu bydła i zwracają przytem szczególną uwagę, aby trzymano tylko tyle bydła, o ile zasób paszy na to pozwala. Dla lepszego zaś żywienia inwentarza, rozszerzają uprawę nasion pastawnych.

Pominąć też nie można, że na kursach popularnych weterynaryi w Jarosławiu i we Lwowie odbytych, brali udział wybrani przez Kółka członkowie.

Prócz spraw gospodarstwa rolnego, żywo zajmowały się Kółka sprawą podniesienia lub rozszerzenia przemysłu domowego.

W pierwszym rzędzie zasługują na wzmiankę usiłowania Kółek w dziale przemysłu tkackiego. Kółka rolnicze w Czańcu i Czarnej (gdzie istnieje przeszło 100 warstatów tkackich), w Czorsztynie z przyległemi gminami (412 warstatów) i Markowej (przeszło 200 warstatów) i Wilamowicach, gdzie od niepamiętnych czasów większa część ludności miejskiej oddawała się tkactwu, czyniły zabiegi, celem postarania się o uzdolnionego nauczyciela, wprowadzenia ulepszonych warstatów i zawiązania spółki tkaczów. Z Markowej wysłało Kółko przewodniczącego i 2 członków do Błażowej celem dokładnego poinformowania się w umiejętnem prowadzeniu tego przemysłu. Zwróciło również uwagę na ten dział przemysłu Kółko rolnicze w Ujsołach, które postanowiło zawiązać spółkę tkacką dla wyrobu sukna dla ludu wiejskiego.

Drugie miejsce w dziale przemysłu domowego zajmuje koszykarstwo, którem szczególnie interesują się Kółka rolnicze, jako to: w Golcowej, gdzie wyrabiają rocznie przeszło 5000 opałek i 2000 koszów; w Jaśle, gdzie założoną została szkółka koszykarska, do której Kółka rolnicze pow. Jasielskiego i Krośnieńskiego wysyłają uczniów na bezpłatną naukę; w Sosolówce, gdzie podjęto sprawę zaprowadzenia 3-letniego kursu koszykarstwa, mając na ten cel zapewniony odpowiedni materyał i lokal; wreszcie w Staromieściu i Zmiennicy, gdzie wyrabiają z trzciny trwałe i gustownie wykonane gięte meble.

Następnie Kółko rolnicze w Słopnicach królewskich podnosi potrzebę ulepszenia przemysłu w dziale kołodziejstwa i bednarstwa, który to przemysł w miejscowych stosunkach wielką ma przyszłość.

Sprawozdanie Kółka rolniczego w Suchodole i Delegata Towarzystwa podnosi piękne wyroby w dziale miejscowego przemysłu koronkarskiego, które na Zebraniu rolniczem w Jaśle odbytem 20 Marca 1885 powszechną zwróciły uwagę.

Nadmienić nam tu jeszcze wypada o usiłowaniach Kółka rolniczego w Wiśniczu Nowym, dążących do rozwinięcia przemysłu robót pończoszkowych. Na podstawie dokładnych informacyj, otrzymanych od Zarządu głównego, preliminowane koszta założenia wspólnej pracowni na 2000 zł., pokryte być mogą z ofiar dobrowolnych ludności miejscowej i okolicznej. Gmina deklarowała się dać na ten cel stósowny lokal.

Wreszcie wspomnąć należy, iż Kółka rolnicze w celu zyskania dobrych rzemieślników co raz częściej wysyłają młodzież na naukę pojedynczych rzemiosł.

Zarząd główny wielokrotnie zachęcał Kółka rolnicze do ubezpieczenia swoich budynków w Tow. Wzajemnych Ubezpieczeń w Krakowie, u którego Zarząd główny uzyskał zapewnienie pewnych ulg, zwłaszcza przy zbiorowem ubezpieczeniu, nabyciu przyrządów pożarnych i zakładaniu straży ogniowych. Zabiegi Zarządu głównego, jak dotąd, dość pomyślnym skutkiem zostały uwieńczone.

Sprawozdania Kółek rolniczych wykazują bowiem, że w 72 Kółkach członkowie ubezpieczyli swoje domostwa od ognia, a członkowie 31 Kółek zapowiedzieli asekuracyę; że 690 członków przystąpiło na członków krakow. Tow. wzaj. ubezp. Wreszcie pewna część Kółek wykazała, że członkowie zbiorowo ubezpieczyli budynki na ogólną sumę 63.453 zł.

Pominąć tu nie możemy milczeniem starań Kółek rolniczych w Bestwinie, Brzozdowcach, Borzęcinie i Niepołomicach, o zaprowadzeniu w tych miejscowościach agencyj Krakowskiego Towarzystwa.

Przechodzimy następnie do sprawy budzącej ogólny interes w Kółkach rolniczych — do sklepików chrześcijańskich.

Zarząd główny czyniąc zadość życzeniom wielu Kółek, udzielił bliższych wskazówek, w jaki sposób Kółka zaopatrywać mają swoich członków w artykuły do codziennego użytku, przez zakładanie tak zwanych sklepików chrześcijańskich. Zarazem pouczył Kółka, że sklepiki te mogą być albo publiczne, a w takim razie podlegają wymiarowi podatku, lub są tylko składami towarów, na wspólny rachunek i użytek członków sprowadzanych, wolnymi od podatku.

Mając na myśli ten drugi rodzaj sklepików chrześcijańskich, podajemy, na podstawie otrzymanych sprawozdań, niektóre ważniejsze szczegóły.

53 Kółek rolniczych założyło na wspólny rachunek sklepiki, a 65 zapowiedziało utworzenie ich w najbliższej przyszłości.

Z założonych sklepików wykazało 39 Kółek koszta założenia w ogólnej kwocie 9.350 zł. 8 ct.

Koszta połączone ze sprowadzaniem towarów ponoszą Kółka z kwot, przez pojedynczych członków zaliczonych. Między nabywanymi przedmiotami pierwsze zajmuje miejsce sól, przeważnie za certyfikatem Wydz. Rady powiatowej w większych ilościach wprost z salin sprowadzana, nafta z destylarni w beczkach, zwykle najlepszej jakości, a inne artykuły, o ile możności z pierwszej ręki lub z hurtownych handlów. W myśl instrukcyi Zarządu głównego, zwykle jeden z członków jest sklepikarzem, sekretarz Zarządu rachmistrzem, a inni członkowie kontrolorami. Korzyści, jakie mają Kółka z własnych sklepików są niemałe. Otrzymują bowiem członkowie potrzebne artykuły do codziennego użytku w dobrym gatunku po cenach niższych. Odnoszą i tę korzyść, że sklepiki chronią ich od wyzyskiwania przekupniów i dają im sposobność nabywania towarów na miejscu, za co też członkowie wielką wdzięczność okazują.

Kółka w jednym tylko względzie użalają się na trudności w otrzymywaniu niektórych artykułów, które zmuszeni są nieraz zakupywać po cenach takichsamych jak u przekupniów, z drugiej ręki.

W tym względzie będzie rzeczą pożądaną i sprawę handlu wiejskiego i małomiejskiego posunie naprzód, gdy, jak to zamierzają pewne Kółka, utworzą się

hurtowne składy, zwłaszcza w niektórych większych miastach powiatowych.

Pierwszy ślad tych usiłowań spostrzegamy w składzie hurtownym dla Kółek rolniczych w Jaśle. Czynione są zabiegi w celu utworzenia hurtownego składu w powiecie Krośnieńskim i Nowotarskim, jak niemniej w celu utworzenia takiego składu w Niepołomicach, tudzież założenia przytem sklepików w 7 przysiółkach Niepołomic, jakoteż w Kłaju i Woli batorskiej.

Niemałej dalej wagi są usiłowania Kółek rolniczych do ułatwienia zbytu produktów rolników. W niektórych Kółkach członkowie podejmują się pośrednictwa, które przedtem były tylko w obcych rękach.

Za staraniem lub przyczynieniem się Kółek rolniczych, weszły lub wchodzą w życie specyalne sklepiki, mające na celu zaopatrywanie rzemieślników w dobry materyał, po cenie przystępnej i ułatwienie im dogodnego kredytu.

Wiele ważnych szczegółów z działalności Kółek rolniczych przez ich Zarządy lub Delegatów Tow. podanych, zamieszczone będą w rocznikach Tow. a na tem miejscu zaznaczyć to możemy, że działalność Kółek coraz więcej przyjmuje się w kraju naszym, a wpływ ich zbawiennie oddziaływa także na ogół członków gminy, w której Kółka rolnicze zostały zawiązane. W wielu miejscowościach Zarządy gminne, idąc za radą Kółka rolniczego, wprowadzają pożyteczne zmiany i ulepszenia w gospodarstwie gminnem jak np. wprowadzają staranniejszą gospodarkę na pastwiskach i lasach gminnych, zaprowadzają spichlerze gminne, zajmują się uregulowaniem miejscowych kas pożyczkowych, sprowadzają przyrządy pożarne, zakładają straże ogniowe i wspólnie

z Zarządami Kółek rolniczych biorą się do pożytecznych dla członków gminy przedsiębiorstw itd.

Zarząd główny dążąc do założenia nowych Kółek, zamianował Delegatów w tych powiatach, w których jeszcze Kółka nie istniały.

Udawał się do władz rządowych i autonomicznych jak niemniej do Tow. gospodarskich i rolniczych i uzyskał w znacznej części czynnej pomocy lub poparcia, w usiłowaniach dążących do urzeczywistnienia specyalnych potrzeb Kółek rolniczych.

Uzyskana w r. 1884 dla Towarzystwa subwencya od Wysokiego Sejmu w kwocie 300 zł., dalej subwencya od galic. Tow. gosp. w kwocie 664 zł. 14 ct. i zasiłek od krak. Tow. wzaj. ubezp. 500 zł., tudzież inne wpływy w kwocie 261 zł. 64 ct. użyte zostały na rozliczne potrzeby Towarzystwa. Przychód z wkładek 351 członków wspierających wynosił 1000 zł. 50 ct.

Dotychczasowe dochody nie dorównują bynajmniej potrzebom Towarzystwa. Spodziewamy się jednakowoż, że w przyszłości liczba założycieli i członków wspierających znacznie wzrośnie a władze i instytucye hojniej wesprą usiłowania Towarzystwa.

W interesie Kółek rolniczych przystąpiliśmy do Tow. sadow.-ogrodn.-pszczeln. które jak w latach poprzednich ofiarowało na rzecz Kółek pewną ilość szczepów owocowych, dziczków i nasion warzywnych.

Zawiązaliśmy stosunki z Tow. Oświaty ludowej w Krakowie, celem wspólnego działania na polu oświaty ludowej i z Tow. św. Łukasza w Krakowie, w celu rozszerzenia pożytecznych jego wydawnictw między ludem.

Przystąpiliśmy do Tow. ogrodn.-pszczeln. w przekonaniu, że Tow. to przyczynić się może skutecznie do

rozszerzenia sadownictwa i pszczelnictwa. Uzyskaliśmy od Rady wykonawczej Macierzy polskiej, jak niemniej od Komitetu Wydawnictwa dziełek ludowych, tudzież od Tow. pedagogicznego, opust na ich wydawnictwach. Prenumerując przez jedno półrocze dla Kółek rolniczych czasopismo „Niedziela“, uzyskaliśmy również zniżenie ceny prenumeracyjnej.

Zarząd główny przeprowadzał w interesie Kółek rolniczych rozliczne korespondencye, czego dowodem liczba weszłych i załatwionych spraw do dziennika podawczego w roku 1884, razem 4421, a po koniec Maja 1885 roku 2909.

Prócz tego Zarząd wydał szereg odezw, okólników i innych pism, z których drukiem ogłoszonych obszerniejsze są: sprawozdanie z lustracyj gospodarstw i wskazówki do zakładania sklepików chrześcijańskich.

Kończąc niniejsze Sprawozdanie, poczuwamy się do miłego obowiązku wyrażenia wdzięcznego uznania Tym wszystkim, Którzy w jakikolwiek sposób do spełnienia zadania naszego Towarzystwa się przyczynili.

Z Zarządu głównego Tow. Kółek rolniczych.

Z DRUKARNI E. WINIARZA